

ECO-Motive Fókuszcsoport találkozó 2015.09.29.

Jegyzőkönyv

Jelenlévők:

Csapó Beatrix
Ujj Apolka
Kléger Aranka
Sőregi Viktória
Györfi Mihály
Gyói Gábor
Csibi Júlia
Szél Szilvia
Szabó Gergely
Racsmány Dániel
Bárczi Béla
Rézműves Melinda
Kiss Tamás
Prokaj Enikő

Csapó Beatrix köszönti a résztvevőket, köszönti az új tagokat, felsorolja az előző találkozón résztvevőket, akik most nem tudnak jelen lenni. Bemutatja a metódust, a cél, hogy mindenki szóhoz jusson. Három téma köré csoportosulnak a kérdések:

Milyen jól működő, bevált elméleti és gyakorlati képzési módszereket tudna javasolni a program számára?

Milyen jól működő, bevált motivációs eszközöket tudna javasolni a program számára?

Milyen módszerekkel tudjuk megtalálni a motivált, empatikus, jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkező képző-jelölteket?

Első kör:

Bárczi Béla

2014 októberében kezdtem Hernádszentandrásan a kertészetvezetői munkát. 5 év alatt én vagyok az ötödik kertész, nem egyszerű ez a munka. Én talán tapasztaltabb, harcedzettebb vagyok, a roma közösségben rendet kellett tenni, következetesnek kellett lenni. Elődöm, egy pályakezdő, nem boldogult a feladattal. Röviden Hernádszentandrásról: Üveges Gábor hernádszentandrási polgármester küzd a vidék felemeléséért. Öt éve határozta el a mezőgazdasági hagyományok felélesztését, felismerte, hogy a biokertészetben való munkavégzés alkalmas az alacsony képzettségűeknek. Először 1 ha-on kezdték, most 2,5 ha kertészet mérete. Ez egy kis közösség, 450 fős település, 50% a roma lakosság aránya, nincs munkalehetőség. 20 éve „megállt az élet”. Ezt megelőzően Bogácson dolgoztam, ott is biokertészet kialakításán dolgoztunk az önkormányzattal, tehát van összehasonlítási alapom.

Meg lehet küzdeni az elemekkel, a betegségekkel, ami a legnehezebb, az emberek gondolatvilágát átfésülni.

Szépen halad az építkezés, pályázatokból 6 nagy fólia létesült, ez évben egy nagy fólia épült, de fűtéskorszerűsítésre volna szükség. A hűtőkamra elkészült, próbaüzemen a feldolgozóüzem. Tavasszal gondok adódtak, felmagzott a saláta, mert voltak értékesítési gondok, és mert nem volt tároló helyiség, de most már tudunk tárolni. Megnyugtató hogy most már van hűtőkamránk. A létszámról: amikor odakerültem 20 fő dolgozott a kertészetben, különböző tanfolyamokon támogatott programok keretében. Jelenleg 7 fő dolgozik ezen a 2,5 ha-on. Szerintem 10 fő az ideális ezen a területen önfenntartáshoz.

Trixi: Az oktatás is a te kezében van?

Béla: Igen, igyekszem mindig hozzáadni valamit, hogy mit miért csinálunk. Jelenleg gyógynövény-gyűjtő tanfolyamot vezetek. A gyógynövény termesztő tanfolyamhoz a résztvevőknek kellett volna kertészeti alapképzettség. Gyakorlati tudást szeretnék átadni, amiből tudnak élni. Gyakorlati az oktatás, nem elméleti tantermi képzés, nincs nagyon alkalom a tantermi képzésre. Jövő héttől gyakorlati képzést tervezek. Megbízható roma emberekkel dolgozunk.

Racsmány Dániel: A vállalkozásom profitorientált vállalkozás, ezért itt most kilógok a sorból. De szerintem nagyon jó alkalom ez, hogy hallunk egymás dolgairól. Én nem vagyok ilyen projekteken. Idén 10ha-on konvencionálisan paradicsomot termeltünk, a hatvani Arany Fácán konzervgyárnak adtuk el. 10-12 emberrel, roma, nem roma napszámosokkal dolgoztam ebben az öt hónapban. Ilyen szempontból elméleti és gyakorlati képzést is adtam nekik, kölcsönösen képeztük egymást. Velük kapcsolatban nagyon jók a tapasztalataim. Egyet fel is vettem közülük most, egyet pedig márciustól fogok alkalmazni a kiskertben, mert zöldségirányba szeretnék menni. Egyikük roma származású. Megbízható emberekre van szükség, megbízható, munkabíró emberekre, ez a két alappillér. Ez megvan bennük, és ráadásul helyiek.

700ha-on gazdálkodunk (szántóföldi), 10ha-on volt a paradicsom. Hatalmas mennyiségű paradicsom termett, nehéz volt kezelni. Profit szempontjából jó, de más szempontból nem, ezért jövőre már nem lesz ekkora mennyiség, csak kis területen termesztjük. A maradék területre ki sem jutottam, akkora volt a munka. Szívfájdalmam, hogy nem ökológiai, és kerestem hogyan lehetne ökológiai, de nem látom ilyen intenzívben ennek a lehetőségét. Nagyon sok permetszer, tápanyag, és nem nagyon látom, hogyan lehetne ilyen intenzívben ezeknek a számát csökkenteni. A szántóföldinél a lehető legkevesebbet használjuk.

Trixi: Bocsánat, kanyarodjunk kicsit vissza a képzésre. Tartottál az elején bemutatót, képzést? Leültél velük, utána mentetek ki?

Aranka: Tényleg próbáljunk koncentrálni az emberi tényezőre.

Dániel: Nem volt erre idő. Nem, vették a ritmust, és mi is velük tanultunk. Napi gyors munkamegbeszélések voltak. Gyakorlatában jól bírták, jó munkát végeztek. Egy betegséget pont egyikük derített ki, akit egyébként felvettem, figyelmeztetett. Nem kapott erről képzést, csak észrevette, hogy probléma lehet, és tényleg nagy bajt előzött meg. Alap növénytani ismereteket

adtunk át, és hogy mire figyeljenek. Volt már alap mg-i munkatapasztalatuk a napszámosoknak. A problémákból is folyamatosan tanultunk.

Trixi: Nagyon erős csapatmunka volt ez.

Dani: Igen, nagyon örültem neki, és egyiküket fel is vettem igaz, csak december közepéig. Ilyen emberekre nagyon szükség van, és vice versa. Ennek az embernek például nincs áram a lakásában.

Béla: Hogy szelektálsz, kit veszel fel?

Dani: Most nem volt senkivel probléma, nem kellett senkit hazaküldeni. Korábban nem volt ilyen nagy csapatom, nem volt ilyen intenzív munka. Kapálásba volt, aki nem volt jó, vagy a betakarítógépen tengeribeteg lett, utána ő más munkát kapott.

Rézműves Melinda: Herma Ottó Intézetnél dolgozom, a volt NAKVI-nál. Korábban a Vidékfejlesztési Minisztériumhoz tartozott, most a Földművelésügyi Minisztériumhoz tartozik. Működtetjük a tanyaprogramot, és az Integrált Községi Szolgáltató Tér (IKSZT) programot. Esélyegyenlőségi programiroda is van itt, ennek vagyok a munkatársa. Egyik feladatom, hogy látogatom a különféle településeket, jó gyakorlatokat gyűjtök, terjesztek. Ezek alapján szeminárium jellegű kampányokat szervezünk.

A másik tevékenységem, hogy Hodászon a szülőfalumban 2001-ben létrehoztam egy roma tájházat, ennek kapcsán közművelődési, vidékfejlesztési program indult. A 3500 fős települést 51%-ban roma ember lakja.

Tavaly megalakult a Cinka Panna Népfőiskola Egyesület, 24 roma egyetemista fiatal képeztünk a közművelődés és a vidékfejlesztés területén. A 10 hónapos programban amellet, hogy különféle egyetemre jártak, vállalták, hogy a szakmájuk mellett közösségükért tesznek. Havonta egy-egy hétvégén találkoztunk velük.

A hodászi tájház turisztikai célpont lett. Erős keresztény közösség van Hodászon, van egy görög katolikus roma templom, ami turisztikai célpont lett, nagy a vendégjárás. A tájház a cigánytelepen van, tavaly alkotóház is létrejött itt. A vendégeket viszont meg kell tartani, ezért a roma telepet fejleszteni kell, hogy vendégéjszakákat töltsenek náluk. Hozzáteszem elég nehéz civil szervezetként működnünk, ott ahol ennek nincs nagy hagyománya. Sikerült megépítenünk a tájházat, az alkotóházat, és a cigánytelepen nehezményezték, hogy velük nem történik semmi pozitív. 400 ember közmunkaprogramból él, de nem jut mindenkinek érdemi munka. Jellemzően mg-i munkák az önkormányzatnál. Tavaly 5 millió forint bevétel az uborkából, paprikából. Jellemzően jó a kapcsolat a magyarok és a cigányok között. Hogy a telepi emberek felemeléséért tegyünk, a telepen tavasszal kertészeti program indult. Az egyesület kérésére az önkormányzat 10 családnak felszántatta a kertjét. Az egyesület vállalta a különféle vetőmagvak beszerzését. Korábban azért ezek a családok gazdálkodtak. De a föld nem igazán termékeny, és locsolni is kell, de még a házban sincs víz. Nyomás kútról kell locsolni, és feltöltős villanyórájuk van.

Aranka: Hogy lett kiválasztva ez a tíz család?

Melinda: Önző módon: a tájházhoz közeli házak kertje lett felszántva. A következő utcában még rosszabb a föld. A résztvevők szerint a másik utcában rászorultabbak vannak. Ketten fel is ajánlották a

részüket a másik utcaszakaszban lakóknak. Ez a két család rendszeresen fel szokta ásni a kertjét. Hagyományosan a wc-ig művelik a kertet, utána szeméttároló van.

Alkotóház kertjében mintakertet hoztunk létre, fóliátorral és olyan növényfajtákkal amiket ők nem szoktak nevelni, ezeket szerettük volna bemutatni pl. padlizsán. Az embereket motiválja, hogy a földjük, amit korábban ásóval ástak, most traktorral lesz felszántva. Két család átadta a szántás jogát a következő utcabelieknek. A traktoros nem akarta felszántani, mert a rossz föld miatt félt, hogy eltörik az eke. Én nem tudtam volna visszatartani. Végül az alpolgármester, aki a közmunkaprogram vezetője, beszélte le arról, hogy felfüggeszse a munkát. Ez is megbecsülést fejez ki a telepieknek, hogy az alpolgármester megjelent és megoldotta a problémát. A folyamatos jelenlét fontos, megbecsülést, megtiszteltetést és segítséget jelent, pl. az alpolgármester részéről, aki a közmunkaprogram vezetője. Helyi vállalkozóktól szereztünk 10 zsák burgonyát és más veteményeket, mindből kiszedtünk kicsit, hogy azoknak is jusson, akik nem kerültek a programba, de szerettek volna burgonyát ültetni. Ez azért fontos, mert nemcsak rajtuk segítettek, de ők is segíthettek a többi rászorulón. A többi veteményezni szándékozó úgy kapott krumplit, ha cserébe 3-szor önkéntes munkát vállaltak. Egymásnak, vagy a tájháznak. Bevált a dolog, vagy mi mondjuk, vagy ők ajánlják fel a segítségüket. Folyamatosan mentünk, megnéztük szükségük van-e valamire?

Burgonyabogarat folyamatosan szedték, de ez nem volt elég. Burgonyabogár permetezéshez a hivatal adott segítséget, mert látták, működik a program, az emberek rendben tartották a veteményest. Az önkormányzat permetezőgéppel segített –ez szintén a megbecsülés kifejezése.

Másik dolog, hogy élhetővé tesszük az utcaszakaszt – házak előtt füvesítés történt, egyszerre. A fű azonban kiszáradt, és a virágok egy része is. Megpróbáljuk megint, mert a gyerekeknek jövőt kell adni, nem adhatjuk fel. A mintakert sem valósult meg, a pénzhiány miatt csak szokásos növényeket ültettünk, az eredeti fóliás program a helyben ritka növényekkel nem jött létre. A nem megszokott fűszer és gyógynövényekhez nem értünk és a föld sem jó minőségű. Nincs sajnós kertész szakemberünk. Szívesen látunk vendégeket, hogy mások is lássák a törekvéseinket. Virágok az oszlopokon. Főzőversenyt szerveztünk, oklevelet kapnak, ami szintén a megbecsülés kifejezése. Reméljük, hogy a sikert látván a polgármester felajánlja a második utcaszakasz felszántását. Hiába törekednek az emberek, több dolog is van, amivel nem tudnak megküzdeni. Egyébként azok a települések, amelyek benne vannak az uborka vagy a paprika programban, és nagyüzemben természetnek, az ott dolgozók közül sokan otthon is elkezdtek termesztetni az uborkát. De az első időben segítség kellene szakembertől, néhány évig, amíg megtanulják. A környező 4-5 településre kellene egy kertész szakember. Az is jó meglátás a kertészetben dolgozóktól, hogy ő nem trágyázná, vegyszerezné ennyit a kertjét.

Elméleti képzéshez még annyit, amikor egyetemistákat, vagy akár egyszerű embereket oktattunk, nem frontális módon tettük, hanem 15-20 perces előadást követően tréningyszerűen. 2-3 fős csoportokban kaptak feladatot, így jobban tanulnak egymástól, és meg mertek nyilvánulni. Fontos még a képi megjelenés, ppt-vel vagy filmvetítéssel. Így történhet a jó példák bemutatása, pl. hová jutott Hernádszentandrás. Azt gondolják ebből, hogy ez velük is megtörténhet, hová juthatnak. A tanulmányút is hasznos, olyanokhoz is menjünk, akiket ők is javasolnak. Amire szükség van összességében: szakember folyamatosan, mintakert, eszközök, közösségi munka, szociális háló fontossága.

Egy kérdésem van: a képzőknek milyen bemeneti követelménye van?

Apolka: Ezen nagyon sokat gondolkodtunk, alapvetően az a fontos, hogy a képzőnek legyen tapasztalata, ha nem is ökológiai, de agrár-témában. A képzés során történne az ökológiai ismeretek átadása. Iskolai végzettség szerint azt gondoltuk, hogy vagy tapasztalat, vagy agrár-végzettség szükséges, legalább középszintű.

Gábor: Manresa-ban ezen sokat gondolkodtunk.

Apolka: Akár Aranka is elvégezhetné ezt a képzést, mivel agrár-végzettségű, a Biokertészeti tanüzemben oktathatná a közmunkásokat.

Aranka, Enikő, Apolka bemutatkozása

Kiss Tamás: Multinacionális cégnél vagyok informatikus, projektmenedzser. Győrffy Mihály a lelkészem, így csatlakoztam a munkájához. A gyülekezetben különböző projektekben veszek részt.

Győrffy Mihály: Tamásnak van középfokú agrár végzettsége is.

Melinda nagyrészt elmondta, amivel mi is küszködünk. Fontos terület az érzékenyítés, motiváció. Nekem, mint egy gyülekezet lelkészének sok területen kell az érzékenyítést működtetni: az egyház vezetését, az önkormányzatot és a célcsoportot is. Sokszor nem érzékenyek, sem az egyházban, sem az önkormányzatban. Az előző találkozón említettem a veszélyét annak, hogy az öt ha-os területet az önkormányzat nem adja oda. Ez sajnos így történt. Görögszálláson történik most a kiskertek művelése jobb híján.

Cigány szót használok, mert magukat így nevezik. Görögszállás tanyabokor egykor nem cigány település volt, néhány évtizede betelepültek a cigányok. A mostanra előregedett emberek nem művelik a kerteket. A velük való tárgyalás után a Szociális Földprogramban földjeiket igénybe vettük, összesen 1,2 ha összehoztunk.

Enikő: Ez már pályázható méret.

Mihály: Igen. Így a szociális földprogramot megnyertük, de az önkormányzatban nem volt politikai akarat az együttműködésre, az új polgármester és a testület nem érzékeny a problémára. Inkább gazdasági vállalkozásnak tekinti, amiből nagy pénzt lehet kaszálni. Talán van benne féltékenység is, azért, mert nem az ő sikere. Szövetséget ajánlottam, hogy ő legyen előtérben, én mögé állok, csak menjen tovább a szociális földprogram, hogy meglegyen a munkahelyük az embereknek. Hívó emberként segítünk, motiválunk és megmutatjuk, hogyan kell továbblépni, munkába rázódni, hogy egyszer eljusson az elsődleges munkaerőpiacra. Ezért mindig kapnak esélyt. Számos példánk van arra, hogy ez sikerülhet.

Nem sikerült az egyezés a vezetőséggel, nincs harag, de nem áll mellénk. Az egyház sem ért, különösképpen tartanak. Mi nem célirányosan építkeztünk, csak segíteni akartunk. Kihívások jöttek, mindig ezekre adtunk választ, így léptünk be a szociális földprogramba is. De nem elég, ha segítünk az alkoholistán, ha nincs munkája. A mi esetünkben egy 300 fős közösségben, helyben nincs megélhetési lehetőség. Jellemzően a cigány telepeken rossz a talaj. De nem vagyunk elkeseredve, mert most már ökogazda az egyházközség, és remélhetőleg szerezhethetünk még területeket. Még nincs tanúsítványunk, mert 3 év az átállási idő, csak beléptünk a rendszerbe. Ez még az első év, jövőre leszünk átállásos rendszerben. Viszont az a baj, hogy a földtörvény az egyházközséget nem sorolja a termelőszövetkezetek közé, így az elő haszonbérlet sorában leghátul vagyunk. Bérelhetünk, de nem

vásárolhatunk földet. Ezért a tavaly alapított szociális szövetkezetünket termelő szervezetté alakítottam, mert én regisztrált földműves vagyok, kellett egy fő a szövetkezetben, akinek ilyen végzettsége van. A termelő szövetkezet szintén öko regisztrációban van. Elő haszonbérletben a szövetkezet előnyben van, most már csak forrást kell keresni, hogyan tudunk bérelni, mert a szociális földprogramban nincs bérletre forrás. Így buktuk a földprogramban nyert 2,5 millió forintot. A Felzárkózási Államtitkárság támogatott, az önkormányzatunk nem. Két államtitkárság harcolt azért, hogy az önkormányzat ezt a földterületet odaadja nekünk, sikertelenül.

Érzékenyítés: a cigány testvéreknél anyagiak, megélhetés a legfőbb szempont. A szociális földprogram révén szinte folyamatosan tudunk nekik megélhetést, napi munkát, ritmust biztosítani. Három lépcsőfokon mentek át, első: lett munka, de nincs segély, második: közfoglalkoztatottak bérének emelése és adókedvezmények a kormánytól, harmadik: már a munka szépségét is megtapasztalják. Külföldről jönnek látogatók, büszkék a cigányok az eredményekre. Elsődleges motiváció a megélhetés, második háztáji gazdálkodás beindítása, idén próbáltuk beindítani a kiút programban az intenzív uborka-termesztést. Az emberek is motiváltak voltak. Az emberek maguk természetnek, leadják, plusz pénz, ez is motiváció. Szeretnék, ha ezek az emberek a saját területükön is ökológiai természetbe kezdenének, és a szoc. szövetkezetbe lépve, a feldolgozásba és az értékesítésbe is közös munkába kezdenének. Ez egy hosszabb folyamat lesz.

Gyói Gábor: Tizsasas polgármestere vagyok, legutóbb ketten voltunk itt, most egyedül vagyok, és keresem Ica, a kertész utódját. Elhangzott itt a szakképzés hiánya. A 20-as, 30-as évek jól működő mezőgazdasági rendszere után jött a tsz, majd ezután kapitalizálódás, a problémák. Nálunk nincsenek romák, de van olyan jellegű probléma, hogy a társadalmunk nem tud magával mit kezdeni, hiányzik a felső- és lassan a középréteg is. Szakemberhiány van egy hagyományosan mezőgazdasági jellegű alföldi faluban. Nem tudok motivált, empatikus, jó kommunikációs készségű, szakmában jártas embert találni, de talán a motivált, az empatikus lenne a legfontosabb, a többi az jönne. De egy kritériumnak megfelelőt sem tudok találni a környéken sem, az alapvetően mezőgazdasági vidéken. Akinek van mezőgazdasági képesítése, az vagy maga csinálja, vagy elköltözött és egy multinak árul műtrágyát ahogy én is korábban.

Az is fontos, hogy mi a célunk. Az önellátás távoli álom, csak részben megvalósítható, energetikai önellátásban gondolkodunk első körben. Kezdek letenni arról hogy kiskert legyen minden háznál. Amiben viszont jó irányt látok, hogy a Közmunkaprogramban el lehet érni, hogy értelmes munkát találjanak az emberek. Fiatalokat sikerült motiválni, felhozni arra a szintre, hogy az elsődleges munkaerőpiacon állást találjanak, kikerüljenek az „anyahotelből”. Volt példa alkoholista kiemelésére. Van konvencionális kertészetünk, túl sok vegyszert használunk fel, ami az ovisoknak, idősöknek rossz. Ezért szeretnék biokertészet felé fordulni, ehhez szeretnék motivált kertész szakembert találni.

Trixi: A következő körben mindenki neked fog tanácsot adni, hogyan találd meg.

Melinda: Hány fős település?

Gábor: 1100 fő lakja, drasztikusan csökken a lakosság, 70%-a 60 év fölötti.

Melinda: IKSZT van?

Gábor: Művház van.. de nincs program, és igény sem. Egy hölgy dolgozik ott, két órában, ő az óvodában is dolgozik, mert nem találtunk óvónőt, és vannak számítógépek. A kultúrprogram gyakorlatilag kimerül a falunap megrendezésében. Nincs is másra igény.

Melinda: A legtöbb közösségben azt látom, hogy nem működik a művelődési ház, ha nincs egy „helyi hős”, aki mozgat mindent. Helyi hős kell.

Gábor: Tiszasas hőstért kiált! A Manresa-ban folytatott beszélgetések alapján is azt szűrtem le, hogy a képző emberi kvalitásai sokkal fontosabbak, mint akár hogy mi lesz a könyvben, amit a projektben írunk. Ezen a fókuszcsoporthoz találkozó ez a szempont szerintem megerősödik. Kulcsfontosságú, hogy a képzőnek képzett személy milyen emberi, szakmai kvalitásokkal rendelkezik, és kötődjön a közösséghez. Nem azt akarom mondani, hogy a készülő könyv nem fontos, de egy ilyen program akkor működik, ha a képző személye megfelelő. Ez volt a problémám mikor felvételi beszélgetést tartottam, hogy nem fogta meg őket a feladat, a fizetés volt a legfontosabb, de persze ez is érthető. Itt már baj van. Ezért akarok helyit, vagy helyi kötődésű embert, mert ő feltalálja magát. Ugyanakkor kell külső impulzus, ezért is vagyok itt. Ez nagyon összetett kérdés.

Apolka: Ica is közmunkás volt?

Gábor: Úgy indult, hogy mint munkanélküli agrármérnöknek akartam neki munkát adni, ez sikerült is egy projekt keretében. Amikor ez véget ért, közmunkás lett, aztán bekerültünk ebbe a projektbe, mostanra mondta azt, hogy ő nem tud ezekkel a célokkal azonosulni.

Apolka: Nincs más a közmunkások között, aki Ica helyett jó lenne?

Gábor: Egy személyben nincs. Egy ember jól szervezi a munkát, más érti a szakmát. Aki ökológiai gazdálkodáshoz ért, olyan nincs. Ha ökológiai gazdaságról kell beszélnie a munkásoknak, hogy lesz hiteles? Értékesítésben is dolgoztam, és tudom, ha én nem hiszek benne, az veszett ügy. Ha hiszek abban, amit csinálok, hogy értékes a munkám, akkor vagyok hiteles, tudom azt a közmunkást kiemelni a tetszalott lelki állapotából. Kicsit többet beszéltem a második pontról, de a képzési módszer, az elméleti-gyakorlati metódus kidobandó, ha nem megfelelően motivált a képző.

Mihály: Egy gondolat az ökogazdálkodásról: érdekes tapasztalatom, hogy amikor beszélünk az ökotermesztés módszeréről, felszisszentek a kiút programosok, akiket az intenzív uborkatermesztésről, a vegyszerezésről oktattak. Elértük már az eredményt, hogy érzik ennek a fontosságát, holott két elemjük van például. Úgyhogy nem reménytelen.

Szabó Gergely: Kikristályosodott bennem az, hogy nekünk is szükségünk van ilyen jellegű beszélgetésekre, mentorálásra. A képzőknek is szükségük lesz, valószínűleg ha Ica is hasonló körben szupervízióban részesült volna, akkor még lehet, itt lenne. És persze a célcsoport tagoknak is szüksége van mentorálásra.

Apolka: Mi is ezt a következtetést vontuk le, még munkahelyen belül is szükség van mentorra. Ha meglesz a képzési anyagunk és megtaláljuk a megfelelő képzőket, nekik mentorálásra lesz szükségük, emberi és szakmai dolgokban is.

Aranka: Alkothatnak egymást segítő csoportot, rendszeres találkozókkal.

Apolka: Hasonló problémákkal küzdő emberek akár jobban segíthetik egymást, mintha felülről jönne segítség.

Sőregi Viki: Érzékenyítő vagyok. Bagon dolgozom, ahol van egy 4-500 fős szegregátum. A Bagázs Egyesület dolgozik ott. Két éve szakmai vezető vagyok, üzleti terveket készítünk. Felmerült a szociális szövetkezet alapítása, de elvetettük, mert a közösségen belül nem tudna fenntarthatóan működni. A mai magyar valóságban az, hogy üzleti alapon való működés, és hogy roma, ez nem fér össze. Ilyen történik, hogy az egyik résztvevőnk őstermelőként regisztráltatta magát, de nem kért adószámot, mert nem mondta a falugazdász. Egy évig boldog a tudatban élt, hogy őstermelő. Azután a Munkaügyi Központnak ahhoz a programjához akart csatlakozni, amikor vállalkozásindítást támogatnak hat havi minimálbérrel. Mivel nem volt a rendszerben, ezt próbálta, de kétszer elküldték, mert van őstermelői igazolványa, ez kizáró ok. Így nem sikerült.

Közösen gondolkodunk, tervezünk, mit lehet csinálni. A tervezést be kell vinni a közösségbe, ami nagyon nehéz. Azt mondják, minden meglesz, jó lesz, higgyem el. A felelősségvállalási szintet növelni kell, ez nagyon fontos. Hogy elinduljon egy képzés, össze kell fognia valakinek, koordinátornak körbe kell járni a települést, egyesével kopogtatni mindenkihez. Így talán eljönnek. Idén tudtam meg, hogy a nők jobban vannak terhelve, mint a férfiak.

Mihály: Nálunk a férfiak nem engedik el a feleséget kíséret nélkül, a Biztos kezdet gyerekházba sem, ahol nők dolgoznak.

Viki: Idén nőekkel is csináltunk őstermelő képzést, de soknak van munkája, több gyereke, és ott a háztartás. Nehezebb bevonni őket, kevesebb az idejük.

A férfiak disznót nevelnek, elindítottunk egy háztáji csirke projektet is. Aki belépett a projektbe, annak először adósságrendező előadásra kellett mennie, utána kétszer meghallgatni a Zámbo Sanyit (állattenyésztést oktató tanár az egyetemen, projekttag), és utána kaphattak csirkét. Az őstermelő férfiak a disznókat a napokban fogják eladni. Az a terv, hogy a csirkés és disznós dolgot összekapcsoljuk. Akik erre nyitottak, azokat fogjuk tovább segíteni, képezni. De csak úgy lehet, ha szoros emberfogásban dolgozunk, ez több mint mentorálás. Kéthetente rájuk kell nézni, fontos a rendszeresség. Hétköznapi életvezetési dolgokkal is kell foglalkozni az üzleti tervezés mellett. Céлом, hogy a versenymotivációt előhívjuk. Fontos nekik, hogy hogyan lesznek példaképek a telepen? A mentorálás nagyon fontos. Érdekes, hogy ami szerintem probléma, szerintük nem az – ez egy közös tanulási folyamat. Az előre tervezett forgatókönyvtől mindig eltérünk.

Apolka: Egyházközösségben ez jól működik.

Tamás: Mi is tapasztaljuk, hogy a jelenléteket abszolút igénylik, nyitottak.

Mihály: Az egyházi lét az mentorálás, életvezetési tanácsadás, csapatépítő tréning. Van ennek transzcendens oldala, ami óriási adalék. Ezt a keresztény Európa nem veszi figyelembe, pedig az életben óriási segítséget jelent.

Viki: Idén kezdtünk el foglalkozni azzal, hogy ők főznének. Ehhez van tudásuk, ezekből a tapasztalatokból szedjük össze, de nem tekintik ezt nagy tudásnak. Például családi ünnepekre sok

emberre főznek, tudják, mennyi alapanyag kell, mennyiből kell gazdálkodni. Van egy csomó tudásuk, ami értékes, ezeket kell előhívni, tudatosítani, mert lehet, hogy rejtve van előttük is.

Szabó Gergely: Sok dolog elhangzott már előttem, inkább a második témához szólnék. Mi végigcsináltunk egy TÁMOP projektet, 40 főt képeztünk, rendkívül nehéz volt megtalálni a képzőket, gyakorlatvezetőket, de nem is tudtuk őket megtartani sajnos, pénzhiány miatt. Meg lehetne keresni az elmúlt évek ilyen projektjeiben részt vett mg-i szakembereket, akik harcedzettek. Akik hajlandóak akár költözni, a közösséggel együtt élni, motiváltak. Lehetnek akár egyházi emberek, vagy civil szervezetek képviselői, szociális munkások. Az öko gondolkodás azt gondolom, alapjaiban megvan, főleg a főiskolából mostanában kikerült emberekben, ennél fontosabb az emberi oldal. Tudnék mondani öt embert, aki rátermett, túl van mélyvízen. Felvenni azokkal a képzőintézményekkel a kapcsolatot, akik felnőttképzéssel foglalkoznak, nekik van nagy bázisuk.

Másik ötlet, hogy a most főiskolás mg-i szakembereket ebbe az irányba terelnénk, négy-öt év múlva nem lenne a szakemberhiány. Ezzel elébe mehetnénk a problémának.

A vidéki Magyarország süllyedését hasonló programok fogják megakadályozni. Azt gondolom, lehet ilyen szakembereket találni. Nem gondolom, hogy nincsenek szakemberek, csak meg kell találni őket.

Szél Szilvia: Pályaelhagyó kertészmérnök vagyok. Elgondolkodtam, hogy a kiégés elleni történet milyen fontos. Családpedagógiai programban 3 évet dolgoztam mentorként az Alföld déli részén, ahol sok a tanya, az emberek bizonytalan napszámból élnek. Azt gondolom, ha ezt a helyi vezetés nem támogatja, kilátástalan harcnak tűnik, nekem szinte csak a lelkesedésem volt. Fél évet dolgoztam felnőttképzésben, téli közfoglalkoztatás keretén belül. Ami bevált módszer: ha új téma volt, megkérdeztem, mit tudsz róla, írd le magadnak, senki nem kéri számon. A vizsga volt a komoly motivációs tényező. Ők maguk lepődtek meg mennyi meglévő tudásuk van, erre jó mindig visszautalni. Aki nagyon motiválatlan volt, csak a pénz miatt jött, azt személyesen kérdeztem, hogy mi az a pár tétel, amit te is tudsz, csak sikerüljön a vizsga, ezután hirtelen érdeklődni kezdett, hogy nem kellett a többiek előtt megjárásnia, hogy az egész nem érdekli. Ez már az emberi oldala a dolognak. Gyógynövény nekem is nagyon bejött, érdeklődtek, de noszogatás híján nem csinálják. Egymást motiváló közösség segíthetne, ha 2-3 fős csapatok együtt dolgoznának.

Trixi: Hangsúly legyen a megfelelő képző emberek, munkatársak megtalálásán.

Béla: Nagyon jó példákat hallottam, Görögszállás például. Milyen nagy hangsúly van a polgármesteren. Mi is komolyan építkezünk, de sok a kritikus hang, ezért fontos így összejönni, egymást segíteni. Mi is az emberekért dolgozunk, nekik szeretnénk munkát adni, de sokszor nem értékelik a fáradozásainkat. Nem a kertész a lényeg, hanem a dolgozó emberek. Fontos, hogy a GAK kézbe vegye a motivált emberek megtalálását. Földöntúli emberek, akik ezzel foglalkoznak. Én hobbiból csinálom ezt, nyugdíjasként. Anyagi megbecsülés nincs igazán, sok az útiköltségem. De élvezem, látok eredményeket, „isszák magukba tudást”. Hiszek abban, hogy tudják használni ezt a tudást. Bogácson rengeteg a turizmus, de az emberek szabad idejükben mellékesként akár szarvasgombát gyűjtöttek, motiváltak voltak. Itt még nincs ez, erre akarjuk motiválni a hernádszentandrásiakat, és hogy az otthoni kertben is kamatoztassák a tudásukat. Csoportvezetőnk két elemivel látja, hogy nekik építjük a jövőt. Ott dolgozik a családja nagy része. Mindig mondom neki, hogy a negatív hangokat le kell pergetni.

Motivációs eszközök: a pénz nagyon fontos, 50 valahány ezret kapnak a dolgozók, elviszik a bankok a nagy részét, gyógyszereket vesznek, erről próbálom leszoktatni őket. Gyógyfüveket használjanak. Hiszem, hogy lehet találni képzőket, de komoly kutató munka.

Trixi: Bioszentandrás téged hogy talált meg?

Béla: Az ÖMKI-vel (Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet, www.biokutatas.hu) volt kapcsolatom, rajtuk keresztül kerestek meg Hernádszentandrásról. Már korábban néztem a csodálatos munkát, amit ott elkezdtek. Bogácson dolgoztam először, biokertészetet akartunk ott létrehozni. Egyrészt „gyüttment” voltam, emellett nem értettem egyet, nem tudtam azonosulni néhány dologgal. El akartam jönni. Elkerültem Hernádszentandrásra, azonosultam Üveges Gábor terveivel. Különböző pályázati lehetőségeket keresünk, találunk.

Egy kínai közmondást szoktam mondani: Ha egy magot elvetsz, egy évre tervezel, ha egy gyümölcsfát elültetünk, akkor 10-15 évet, ha tanítasz akkor 100 évre tervezel. Egységes közösség kialakításáért dolgozom, ez egy hosszú folyamat.

Dániel: Más helyről jöttem, mint ti, de a motiváció ugyanaz. Az első a hit, a mezőgazdaságnak szakrális jellege volt mindig. A hit adja az alapját a motivációnak. A szociális rész, hogy hogyan állunk az emberekhez, nagyon fontos. A szoros emberfogás, amit Viktóriától hallottam, megragadt bennem. Együtt kell dolgozni, és személyes példát mutatok, hogy hogyan élek, egy kicsit a moralitás felé is elmegyek ezzel. Ezután mondanám a szakmai végzettséget. Egy állásinterjún hogyan lehet ezt felfedezni az emberben? Ez a szépsége a dolognak. És az alapoknál kell kezdeni, az óvodában, iskolában.

Gábor: Dani, te mit tennél a helyemben?

Dani: Nem tudom, mindannyian mások vagyunk, türelem, hit kell.

Trixi: Az ÖMKI-től segítséget kérni nagyon jó ötlet.

Melinda: Kire is van szükséged?

Apolka: Kertészvezetőre, aki az ott dolgozó közmunkásokat irányítja, és az oktatásukban is részt vesz.

Béla: Az ÖMKI-ről nem akarok rosszat mondani, és a kapcsolatok miatt hasznos, de nálunk úgy néz ki, hogy egy hónapban egyszer jön tőlük egy szakértő, és megmondja a tutit.

Trixi: De tudnak esetleg javasolni valakit a környékről, mert elég sok szakemberrel állnak kapcsolatban.

Gábor: Pályakezdőnek nehéz, ez mélyvíz. De erős lábakon álló személyiség esetében nem lehetetlen. Én lennék a mentor, ezen átlendülnénk. Nehéz ezt egy interjún kiszűrni. De igazán ott a buktató, hogy mit csinál 4 óra után Tizsasason, ha leteszi a lantot?

Tamás: Ha szakmailag alkalmas is, az első az emberi oldala, a motiváció. Ha megvan egy motivált, empatikus, jól kommunikáló ember, neki meg tudod tanítani a szakmát.

Sz. Gergely: Szolgálati lakásod van?

Gábor: Azt még megoldanám. Az a gond, hogy nagyon nehéz egy rövid interjú alatt kiszűrni, hogy mindezekre az illető alkalmas-e? Helyben mindenkit ismerek, és tudom, hogy itt és a környéken nincs alkalmas ember.

Béla: Nálunk például a hivatalvezető ment gyés-re, és nehéz helyette valakit találni.

Gábor: Például az óvodákat visszakaptuk, kellett egy vezető óvónőt találni, de sok kritériumnak kell megfelelnie. Viszont nagyon jó fizetésért. Nem jelentkezett senki, nem akarnak Tiszasásra jönni.

Melinda: Képzőket keresünk? Hány főt?

Gábor: Egyet most..

Apolka: Erre nincs konkrét szám, csak minél több közösségbe eljusson, ahol szükség van rá.

Trixi: Lesz egy pilot képzés, ami 10-15 fős, de a projektben ez egy szélesebb kör.

Prokaj Enikő: Magyarországon van kb. 3200 település, amiből 3000 bajban van..

Melinda: Azt tudom ajánlani, hogy a mi rendszerünkben, az IKSZT-ből 464 település, minden negyedévben leadják a programot, félévente van beszámoló. Falugazdászt havonta egyszer kell meghívni az IKSZT-be, segíteni az ott gazdálkodókat. Meg lehet kérdezni ezeket, hogy az adott falugazdász alkalma-e erre szakmailag, emberileg.

A másik, intézményesített formában elérhető lehetőség, a 4300 kulturális közfoglalkoztatott. Itt is meg lehetne nézni, hogy van-e olyan végzettségű, vagy személyiségű ember, aki alkalmas lehet. Fel tudom ajánlani ezt, ill. még a Czinka Panna Népfőiskola tagságát, vagy a frissen végzetek között is tudok néhányat.

Mindenképp fontos, hogy kötődése legyen és mobilis is legyen, mivel lehet, hogy egy kistérséget kell kiszolgálnia. Nyitott, következetes és felelősségteljes személyiség legyen, számon kérni is kell. TÁMOP-os programokban is voltak ilyen képzők, a TKKI képzéseiben is lehet keresni alkalmas képzőket.

Minden új iránt bizalmatlanság, irigység tapasztalható sajnos. A képzőknek szüksége lesz szakmai, emberi közösségre, csapatra, ezért jó egy hálózat kialakítása, ezzel megerősítik a képzőket az irigységgel szemben. Fontos a hálózat, a jó gyakorlatok, filmek, kiadványok, ezek megerősítések és sokakhoz jut így el, akik nem tudnak utazni.

Trixi: Megbolygatnám a sorrendet.. Gergelyt kérném, hogy folytassa, mivel hamarosan el kell mennie.

Gergely: A motivációról: Motiváció volt, hogy a dolgozók tudták, a TÁMOP után START munkaprogram következik, aztán szociális szövetkezetben dolgozhatnak. Mindenkinek javaslom a szociális szövetkezetet, érdemes belevágni. GINOP 6-os prioritásban sok pénz van erre. De pályázati pénz nélkül is tud működni. Az emberek szeretnek tanulni az iskolai kudarcélmények ellenére. Nálunk 20-ból hatan képzésre jelentkeztek a munkaügyi központ téli képzésére. A pihenő idejükben fognak tanulni, mert érzik, hogy ki tudnak magukból többet kihozni, és van értelme a tanulásnak. A mi

képzéseink ebből is látszik, hogy jól sikerültek. Én is azt a hitet képviselem, hogy mindig tudok munkát biztosítani nekik. Most állattenyésztésbe is kezdünk, 4,5 milliós OFA projektet nyertünk a szövetkezetünkkel, tejelő marhát, tyúkot, kecskét vásárolunk, ezzel kiegészítjük a növénytermesztést. Ez nem kisebb méretű mintagazdaság lesz, inkább motiváció, hogy otthon is elkezdjék.

Mihály: A mi céljainkra képeztünk embereket, ha nem is formális képzéseken, így nőtte ki magát egy 4-5 éve alkoholista ember. A programjainkba bekerült, szabadult az alkoholtól, a Biokontrolltól, a Biokont területi képviselőjétől szerzett ökológiai tudást. Nem alkalmas arra, hogy nagy kertészetet vezessen, de erre a feladatra kinőtte magát, ilyen emberből több van a gyülekezetben. Hiszek abban, hogy a közösség ki tudja termelni ezeket az embereket. Nálunk a gyülekezeti tagok aktívak, egyéb területeken is feladataik vannak, és föl tudnak nőni a feladathoz. Szakemberhiányos környezetben ezt tudom neked ajánlani, Gábor. Nehéz importálni embereket, főleg kis faluba, saját környezetből könnyebb.

Gábor: Én most azt szűröm le az elhangzottakból, hogy két emberből is összehyúrható ez a funkció, szakmai és koordinátor együttműködésében. Könnyebb helyzetben lennék, ha nem kéne ennek az embernek részt vennie ezeken a nemzetközi találkozókön, és a könyv írásában, így ennek a kritériumnak is megfelelnie, amellet, hogy a helyi munkát elvégzi. Ez egy magasabb szint. El tudom képzelni, hogy ezt a kétféle munkát két ember végzi.

Apolka: Ezt is kooperatív munkaként kell elképzelni, nem hogy egyikük csak könyvet ír. És elképzelhető, hogy ha valaki érkezik oda, nem úgy, mint képző, ha támogatást kap, kinőheti magát végül.

Gábor: Lehet, hogy rossz volt a megközelítesem, pénzért cserébe elvártam valamilyen munkát. Motivációs eszközökről elmondanám, a személyes példamutatás nagyon fontos, és a megfelelő embert a megfelelő helyre elv. Fontos, hogy az ember a helyén legyen, jól érezze magát a pozíciójában.

Viki: Sokat elmondtam már, de fontos a folyamatos pozitív megerősítés. Nálam a hit azt jelenti, hogy felkeltsük a vágyat abban, lesz valami pozitív változás. Következetesség, ez hosszú tanulási folyamat. Még fontos a cigánytelepi munkában a helyi koordinátor, aki ott él, kapcsolatot tart, aki tolmácsolja a problémákat. A résztvevőknek nem biztos, hogy van elég bátorságuk elmondani, ha valamit nem értenek, és nem biztos, hogy elég egyszerűen fogalmazok. Nagyon más a háttér. És folyamatosan vissza kell kérdezni.

Szilvi: Felírtam egy mondást, mint motivációs eszközt Saint-Exupery-től: ha szeretnéd, hogy az emberek hajót építsenek, keltsd fel bennük a vágyat a végtelen tenger iránt.

A kettes pontról nekem ez jutott eszembe, hogy több ember egy funkcióra. Én tíz éve mobilisabb voltam, de most tapasztaltabb vagyok. A rugalmasság inkább a fiatalsággal jár együtt, a tapasztalat korral jön. Egyszer komolyan szóba jött, hogy elvállalnám-e egy gazdaság vezetését, és komoly félelem volt bennem, mert nincs sok szakmai tapasztalatom. Említettétek, hogy a szakmát meg lehet tanulni, ha megvan az empátia és a motiváció az emberben. Az ökológiai gazdálkodást csak elkötelezettséggel lehet megtanulni, csinálni. A szakmai tudás mellett érezze, hogy a föld él, és tiszteletet kíván. És több ember részvételével is ki lehet ezt alakítani.

Melinda: Még ajánlanék egy kört, a tanodákat. Kis településeken működnek tanodák, ott is lehet keresni képzőket, ott is hátrányos helyzetű emberekkel dolgoznak.

Gábor: Én is falugazdásznál kezdtem, az megbukott. Van egy közfoglalkoztatott lány, aki alkalmas lenne, hogy egy nála magasabb szakmai szintű ember útmutatásai alapján irányítsa a csapatot, de például egy könyv alapján nehéz elképzelnem, hogy oktat, vagy hozzá tud tenni valamit a projektben készülő könyvhöz.

Nálunk általában több funkciót egy személyben látnak el az emberek.

Melinda: Szerintem Tizsasasnak megoldás lehet egy jól működő művelődési ház, ill. egy személy. Élettel kell megtölteni. Ha három hónapig jól működik, több korosztálynak nyújt programokat, ebből kinőhet aktív közösség. Meg lehet látni, ki dolgozik a közösségért.

Gábor: A feleségemmel megpróbáltunk itt közösségi emberek lenni, majdnem rámentünk. Nem túl sok köszönet volt ebben a tevékenységben. Maradtam, és hiszek abban, hogy valami sikerülhet. Ha a közösség nem termel ki magából ilyen személyt, akkor ezt külső emberrel megoldani szinte lehetetlen.

Tamás: Mindent megpróbált, dolgozott nálunk is két évig egy lány a közösségi házban, de nem volt személyes kapcsolata az emberekkel, ezért nem lehetett sikeres. Nekünk ki kell menni, megszólítani, személyes kapcsolatot építeni.

Enikő: Mi van a kézimunka igényes munkával, kalákával?

Gábor: Így indultunk, jól indultunk, de nagyon sok húzó ember meghalt már. A kulcs embereket nehéz pótolni, nem került ki új ember. Pl. ifjúsági egyesületet alapítottunk, jól működött, jó programokkal, de nem tudtam megszólítani a fiatalokat.

Trixi: Egy mondatot, zárszónak: nagyon fontos, hogy támogató közösségek legyenek, az esetekben kistéleplési önkormányzatok támogató közössége, ugyanúgy ebben a programban is ezt kell megvalósítani, a képzők támogató közösségét.

Köszönjük, és reméljük, hogy legközelebb is találkozunk mindenkivel.

Utószó: Gyói Gábornak (Tizsasas polgármestere, projekttag) sikerült a Fókuszcsoporthoz révén rátalálnia településének jövőre trénerére a Fókuszcsoporthoz tag Szél Szilvia személyében. Minden jó, ha jó a vége 😊